

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOSOFIE

*Ideea de destin în filosofia românească în prima
jumătate a secolului al XX-lea*

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Conducător de doctorat:

Prof. Univ. Dr. RODICA MARTA VARTIC (PETREU)

Student-doctorand:

Aurel Daniel BUMBAȘ

2013

CUPRINSUL TEZEI

ARGUMENT

CAPITOLUL I. PREAMBUL

CAPITOLUL II. DESPRE METODĂ ÎN FILOSOFIA LUI LUCIAN BLAGA

CÂMPUL METODIC ÎN FILOSOFIA LUI LUCIAN BLAGA

CRONOLOGIA CONSTITUIRII CÂMPULUI METODIC ÎN FILOSOFIA LUI LUCIAN BLAGA

METODA GOETHEANĂ A FENOMENULUI ORIGINAR

METODA DOGMATICULUI CA METODĂ METAFIZICĂ

RELAȚIA METODEI FILOSOFICE ȘI METAFIZICE CU INTUIȚIA ORIGINARĂ

CAPITOLUL III. INTRAREA ÎN CERCUL FILOSOFIEI

APROPIEREA LUI BLAGA DE FILOSOFIE

DE LA PRIMELE ARTICOLE LA TEZA DE DOCTORAT

ZĂDĂRNICIRE ȘI REGULARITATE

CAPITOLUL IV. ÎNTREZĂRIRI ȘI ETAPE

GENEZA IDEII CU FUNCȚIE IMPERATIVĂ

IDEEA CU FUNCȚIE IMPERATIVĂ ȘI FENOMENUL ORIGINAR

IREDUCTIBILITATEA IDEII CU FUNCȚIE IMPERATIVĂ LA FICȚIUNEA DE TIP VAIHINGERIAN

CONSECINȚE ALE ASUMĂRII IDEII CU FUNCȚIE IMPERATIVĂ

NISUS FORMATIVUS ȘI IDEEA CU FUNCȚIE IMPERATIVĂ

DEZVOLTĂRI ALE IDEII CU FUNCȚIE IMPERATIVĂ DUPĂ 1930

CAPITOLUL V. DESTIN ȘI CUNOAȘTERE

DEVENIREA IDEII DOGMATICULUI

MISTERUL CA OBIECT AL CUNOAȘTERII

DEDUCȚIA TIPURILOR DE CUNOAȘTERE

DEDUCȚIA CENZURII TRANSCENDENTE

DEDUCEREA DESTINULUI DIN ELEMENTELE *TRILOGIEI CUNOAȘTERII*

CAPITOLUL VI. DESTIN ȘI CULTURĂ

INTUIREA STILULUI CA FENOMEN ORIGINAR AL CULTURII

DEDUCȚIA PRINCIPALELOR CONCEPTE DIN *TRILOGIA CULTURII*

Deducția factorilor stilistici

Deducția inconștientului spiritual

Deducția metaforei ca substanță a creației

DEDUCȚIA DESTINULUI CREATOR TRAGIC

CAPITOLUL VII. DESTIN ȘI VALORI

DEDUCȚIA CONCEPTULUI DE ARTĂ ȘI A VALORILOR ESTETICE DIN EXISTENȚA ÎNTRU MISTER ȘI PENTRU

REVELARE

DESTINUL CREATOR TRAGIC ÎN *ARTĂ ȘI VALOARE*

DESTINUL CREATOR TRAGIC ȘI RELIGIA

ȘTIINȚA ȘI DESTINUL CREATOR TRAGIC

CAPITOLUL VIII. DESTIN ȘI COSMOLOGIE

MORFOLOGIA ȘI ETIOLOGIA CONCEPTULUI DE MARE ANONIM

DESTINUL CREATOR TRAGIC ÎN CORELAȚIE CU MARELE ANONIM ȘI DIFERENȚIALELE DIVINE

DESTINUL „FIINȚEI ISTORICE”

CAPITOLUL IX. ÎN JURUL DESTINULUI CREATOR TRAGICERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

DESTINUL CREATOR TRAGIC ÎNTRE GENEZA DIN ORDINEA SPAȚIO-RELAȚIONALĂ ȘI MANIFESTAREA ÎN TIMP

IMPLICAȚIILE ETICE ALE „DESTINULUI CREATOR TRAGIC” ÎN CONTEXTUL FILOSOFIEI LUI LUCIAN BLAGA

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

ANEXE

REZUMAT

Cuvinte cheie: filosofie românească, Lucian Blaga, mister, factori stilistici abisali, destin creator tragic, etică a creației, intuiție originară.

În teza *Ideea de destin în filosofia românească în prima jumătate a secolului al XX-lea* am analizat ideea de destin în opera filosofico-metafizică a lui Lucian Blaga. Dacă inițial mi-am propus să cuprind într-o analiză comparativă ideea de destin în filosofia românească din prima jumătate a secolului al XX-lea, ceea ce ar fi însemnat să examinez un număr mare de scrieri filosofice în care ideea de destin a fost cuprinsă în mod explicit sau implicit, prin integrare, ca element corolar sau ca element corelativ advers, în final mi-am limitat investigațiile la operele filosofice ale lui Lucian Blaga. Am procedat astfel întrucât o analiză ce ar fi cuprins o așa mare diversitate de opere ar fi fost inevitabil deficitară în ceea ce privește surprinderea contextului gândirii fiecărui filosof, ar fi fost un demers inevitabil neomogen în ceea ce privește surprinderea intensiunii relației dintre ideea de destin și conceptele esențiale ale concepțiilor filosofice cercetate, mai ales în condițiile în care edițiile critice, bibliografiile și monografiile operelor filosofilor români încă nu pot constitui, pe alocuri, un instrument suficient. Am ales să-mi limitez cercetarea la operele filosofice ale lui Lucian Blaga pentru că *i.)* am descoperit că destinul creator tragic este un concept central, transversal și focal al operei sale, iar alături de conceptul de mister și de cel de factori stilistici abisali se înscrie într-o structură conceptuală prin care putem să constituim atât o înțelegere coerentă a operei ca ansamblu, cât și o înțelegere a genezei elementelor operei filosofice; *ii.)* complexitatea și dezvoltările pe care le implică tema destinului la Lucian Blaga m-au obligat să extind demersul în direcția analizei tuturor conceptelor filosofice esențiale din opera lui Blaga; *iii.)* profilul original al conceptului de destin creator tragic mi-a solicitat o abordare exclusivă. Consider că restrângerea câmpului de cercetare nu constituie un neajuns în raport cu intenția inițială, ci, mai mult decât atât, ea reprezintă un avantaj în ordinea reprezentării ideii de destin în filosofia românească a primei jumătăți de secol XX.

În cadrul tezei am arătat că ideea de destin creator tragic în opera lui Lucian Blaga își construiește treptat profilul, alături de conceptul de mister și cel de factori stilistici abisali, factori prin care este explicată condiționarea „din intern” a actelor de creație. Misterul și factorii stilistici abisali constituie o structură polară în cadrul căreia ia naștere tensiunea

creatoare. Urmând judecățile lui Bergson din eseu *Intuiția filosofică*, am considerat că acești poli și tensiunea dintre ei constituie structura unei intuiții originare și am urmărit prezența acestei intuiții și a imaginii sale mediatore – destinul creator tragic – de-a lungul tuturor textelor filosofice analizate. Am considerat destinul imagine mediatore a intuiției originare pentru că misterul nu poate fi niciodată revelat pe deplin și pentru că, prin condiționarea internă a ființei umane, prin factori stilistici, revelațiile sunt relative la aceste condiționări. Deci intuiția originară este un temel pentru destinul creator tragic. Am pus în evidență conturarea progresivă – de-a lungul operei filosofico-metafizice a lui Blaga – a acestei intuiții originare, prin relevarea gradată a configurației celor două polarități și a relației dintre ele, pe de o parte, iar pe de altă parte, am arătat că destinul creator tragic al omului se manifestă ca o permanență din perspectiva căreia poate fi înțeleasă prezența conceptelor filosofice esențiale. Conceptul de destin creator tragic își dovedește locul de punct de convergență al eforturilor filosofice ale lui Blaga în *Ființa istorică*. Aici omul care își trăiește în mod autentic destinul creator tragic dă naștere istoriei și apare ca ființă istorică deplină. Altfel spus, modul autentic al omului de a trăi în istorie, de a-și realiza istoricitatea, se petrece în cadrul existenței întru mister și pentru revelare, în care omul ca ființă creatoare se integrează în destinul creator tragic. Drept consecință a acestei situații, trăirea autentică a destinului creator tragic devenind obiect de reflecție poate întemeia o etică a creației sau poate participa la nașterea sau la lărgirea unei conștiințe filosofice.

În ceea ce privește elementele de metodologie a cercetării, am efectuat câteva delimitări în câmpul operei filosofice, pentru a preciza caracteristicile destinului creator tragic și am utilizat două metode: metoda analitic-constructivă și metoda de interpretare a unui sistem filosofic pornind de la o intuiție originară, propusă de Henri Bergson. Delimitările în câmpul operei au dus la identificarea a trei perioade majore. Prima perioadă are ca graniță publicarea volumului *Pietre pentru templul meu* (1919); ea cuprinde ca text sursă partea din *Hronicul și cântecul vârstelor* ce relatează despre perioada anterioară scrierii primului articol de filozofie, în 1914, cele unsprezece articolele de filozofie din perioada 1914-1916 și volumul *Pietre pentru templul meu*. A doua perioadă cuprinde scrierile de filozofie din 1922-1930. A treia perioadă cuprinde scrierile filosofice din 1931-1960. Pentru această ultimă perioadă analizele efectuate urmăresc structura *Trilogiilor*.

Am abordat conceptul de destin creator tragic prin cele două metode amintite mai sus: am interpretat sistemul filosofico-metafizic al lui Lucian Blaga în relație cu destinul creator tragic al omului și cu intuiția originară. În ceea ce privește metoda analitic-constructivă, am considerat că, în măsura în care cu ajutorul ei surprindem, în diferitele texte filosofice ale lui Blaga, *i.)* relația dintre condiția originară a omului și conceptul de mister, *ii.)* faptul că omul

este condiționat transcendent, prin structuri cu sălaș dincolo de conștiință și *iii.*) caracterul relativ și prezervator al creațiilor sale în raport cu misterul, destinul creator tragic al omului este asumat de Blaga drept element esențial al filosofiei sale, chiar dacă asta nu se formulează ca atare decât începând cu *Geneza metaforei și sensul culturii*. În ceea ce privește metoda de interpretare elaborată de Bergson, am considerat că evidențierea elementelor intuiției originare și conturarea tot mai limpede a structurii lor discrete, pe parcursul operei, ne îndreptățește să considerăm că ideea de destin creator tragic al omului este un concept în raport cu care poate fi explicată necesitatea prezenței și a structurii elementelor esențiale ale sistemului filosofico-metafizic al lui Lucian Blaga. Un asemenea demers complet și amănunțit, ce combină eficient cele două metode de cercetare, l-am pus în evidență în analiza *Ființei istorice*. Considerațiile privind metodele folosite sunt cuprinse în **primul capitol**, intitulat *Preambul*.

În **al doilea capitol**, *Despre metodă în filosofia lui Blaga*, am pus în evidență accepțiile atribuite de Blaga metodei filosofice în diferite perioade ale creației sale și am arătat că în sistemul său sunt utilizate două metode, una pe care am numit-o *filosofică* și alta pe care am numit-o *metafizică*. Prin intermediul metodei metafizice, adică a metodei dogmaticului, Blaga își construiește conceptele de cunoaștere-negativ, Marele Anonim etc. Prin metoda filosofică – al cărei algoritm l-am stabilit, pornind de la un fenomen tipic – se reliefează o serie de elemente esențiale ale operei lui Blaga, pe care le-am numit ireductibili, ireductibili prin care se țese structura sistemului său filosofic și care ne ajută să sesizăm cât mai exact morfologia elementelor intuiției originare și prezența ideii de destin creator tragic. Analizând metoda filosofică a lui Lucian Blaga, am arătat că în structura sa sunt cuprinse elemente din metoda fenomenului originar al lui Goethe, pe care chiar Blaga o discută în *Fenomenul originar*, unde demonstrează că ea a fost preluată ca metodă de interpretare a fenomenului cultural de diferiți filosofi ai acelei perioade. Metoda filosofică se individualizează ca metodă proprie începând cu teza sa de doctorat, *Cultură și cunoștință* (1921), și cuprinde o serie de pași. În analiza pe care am consacrat-o *Trilogiilor* am arătat cum funcționează această metodă. Cele două metode se dovedesc complementare, ambele asumând existența unei polarități funciare. Metoda filosofică pornește de la un fenomen originar în interiorul căruia găsește o polaritate, apoi unuia din acești poli îi este pusă în evidență o anume dinamică în raport cu materialul fenomenal, apoi se stabilește o anume direcție și sens de devenire, pentru ca în cele din urmă să se pună în evidență prezența unei consecințe a devenirii sale, numită de mine ireductibil, consecință care, la rândul ei, se dovedește a avea un efect asupra fenomenului avut în vedere inițial. În schimb, metoda metafizică, adică metoda dogmatică, pune în evidență o sinteză paradoxală între polarități cu

soluție în transcendență. Cele două metode se află în relație de rezonanță cu intuiția originară a sistemului filosofic al lui Blaga.

În **al treilea capitol**, *Intrarea în cercul filosofiei*, am discutat textele ce fac referire la sau sunt scrise în perioada ce se încheie cu publicarea volumului *Pietre pentru templul meu*. Am reliefat prezența și structura intuiției originare. Încă din 1915, odată cu articolul *Mister...*, Blaga înțelege misterul drept „ceea ce peste tot nu putem cunoaște” și tot în acest articol apare întâia dată ideea de adâncire a misterului. „Condiționarea din intern” a cunoașterii, a înțelegerii și a explicării lumii, realizată prin prezența unor idei dominante sau prin prezența unei concepții despre lume, este un element constant al primelor articole. „Condiționarea din intern” pe care ne clădim eforturile perceptiv-reflexive dovedește în același timp și faptul că, în ordinea spiritului, la baza interpretării fenomenelor stă un proces creativ, chiar și atunci când vorbim despre știință. Deci elementele intuiției originare se dovedesc prezente extrem de timpuriu, lor li se adaugă – prin intermediul unui aforism din *Pietre pentru templul meu* – principiul „conservării enigmelor”. Deși nu este prezent în mod explicit în perioada acesta, conceptul de destin creator tragic poate fi dedus din elementele intuiției originare, dar și din faptul că textele din această perioadă sugerează că eforturile spirituale ale omului suportă o zădărniciere, prin faptul că ele nu dovedesc izbânzi definitive în vreun domeniu al culturii. Un factor esențial, care nuanțează „condiționarea din intern” a creației spirituale, susținut de o parte a volumului *Pietre pentru templul meu*, unde este reliefată – sub numele de „atitudine clar obscură în fața vieții și a lumii” sau „atitudine spirituală” – năzuința formativă a trei culturi. Prin urmare, elementele intuiției originare sunt prezente încă din această perioadă, iar imaginea ce face sinteza între acestea este destinul creator tragic, minim determinat.

În **capitolul al patrulea**, *Întrezăriri și etape*, am analizat textele filosofice unitare publicate în perioada 1922-1930. În cadrul acestor texte am discutat, în mod special, conceptul de „idee cu funcție imperativă” și conceptul de „nisus formativus” („năzuința formativă”). Am analizat metoda fenomenului originar și ideea demonicului din prisma conceptelor amintite. Consider că, în această perioadă, elementele intuiției originare se profilează cu ajutorul conceptelor amintite, în special polul ce vizează condiționarea din intern a creației spirituale. Se întărește ideea că accesul la lume este mediat prin intermediul unor condiționări interne, în așa fel încât lumea poate fi înțeleasă ca o serie de mistere pentru care omul are la dispoziție, în mod exclusiv, creația spirituală, și nu un mecanism de oglindire adecvată ori un intelect universal, creație prin care orice interpretare se dovedește relativă la un set de determinați care se manifestă în desfășurarea în timp a plâsmuirilor spirituale ca regularități, regularități pe care Blaga le desemnează drept stiluri culturale. Stilurile presupun o atitudine spirituală și își imprimă caracteristicile asupra tuturor plâsmuirilor spirituale de

cultură ale omului. În ordinea acestor considerații, omul se arată a fi prins într-un destin creator, căruia nu i se poate sustrage. Dar, din moment ce creațiile omului iau naștere numai în relație cu o anumită năzuință formativă, iar cunoașterea sa e dependentă de o anumită „idee cu funcție imperativă”, plămădirile spirituale ale omului se dovedesc relative. În consecință, omul are un destin creator tragic, pentru că eforturile sale spirituale din perspectivă integrală apar ca reluări creative condiționate stilistic. În această perioadă de creație a lui Blaga continuă reliefa elementelor intuiției originare și a destinului creator.

În al **cincilea capitol**, *Destin și cunoaștere*, am analizat *Trilogia cunoașterii* punând în evidență: *i.)* modul în care este utilizată metoda filosofică sau metoda metafizică; *ii.)* profilul pe care îl dobândește misterul – obiect al cunoașterii și idee negativ – în contextul cunoașterii; *iii.)* raportul dintre ideea cu funcție teorică și mister ca obiect al cunoașterii; *iv.)* consecințele asumării misterului ca obiect al cunoașterii; *v.)* modul în care se constituie cenzura transcendentă și efectele asupra conceptului de raționalitate. În ceea ce privește conturarea profilului intuiției originare, am dovedit că: *i.) Eonul dogmatic* se structurează ca un demers argumentativ de fondare a misterului ca obiect al cunoașterii; *ii.) Cunoașterea luciferică* se constituie într-un complex discurs de legitimare a faptului că în cunoaștere misterul nu poate fi revelat complet din motive ce țin de structura actului cunoașterii; *iii.) Cenzura transcendentă* evidențiază faptul că omul este o ființă condiționată transcendent în toate formele cunoașterii sale și împiedicată să cunoască pozitiv și adecvat misterul, ideea de mister – idee negativ – fiind singurul mod în care poate transcende spre acesta. Deci cunoașterea omului este relativă și prezervă misterul, pentru că este condiționată transcendent, iar orizontul originar al cunoașterii este misterul. Am evidențiat existența destinului creator tragic în cunoaștere, dovedind existența și structura celor trei caracteristici esențiale ale destinului. În încheierea capitolului am postulat asemănarea dintre destinul creator tragic și destinul lui Oedip, arătând că, în ambele cazuri, omul participă activ, prin inteligența sa, la destinul său și am precizat că destinul este rodul unor structuri spațio-relaționale inițiale ce nu pot fi perturbate.

În **capitolul al șaselea**, *Destin și cultură*, am analizat conceptele esențiale din *Orizont și stil* și *Geneza metaforei și sensul culturii* pentru a evidenția modul în care se conturează profilul intuiției originare și al destinului creator tragic al omului. Am arătat că elementele ce participă la conturarea profilului pot fi deduse din conceptul de stil și din conceptul de mister. Am examinat relația dintre cunoașterea luciferică și procesul de metaforizare revelatorie, completând demersul analitic al lui Blaga; am examinat și caracterul special al relației dintre mister, factori stilistici abisali și destin creator tragic și am stabilit că aceste trei elemente constituie o structură esențială a ontologiei omului, prin caracterul lor corelativ, prin faptul că

se manifestă concomitent și sunt inseparabile. Am subliniat că miturile trans-semnificative au rolul de a media omului înțelegerea faptului că el se integrează, în mod original, într-un destin creator tragic. Am arătat că, pornind de la impasurile destinului creator, pe care Blaga le semnaleză, putem infera că ontologia omului constituie un fundament pentru o etică a creației, etică al cărei principiu este prezervarea destinului creator tragic al omului.

În **al șaptelea capitol**, *Destin și valori*, am analizat volumele *Artă și valoare*, *Religie și spirit*, *Știință și creație* și am arătat că Blaga demonstrează caracterul stilistic al oricăror plăsmuiri ce aparțin culturii. Din faptul că operele de artă, prin valorile lor vicariante – ce apar datorită procesului de conversiune transcendentă a factorilor stilistici în valori pozitive ale artei – sunt marcate inevitabil stilistic și pot fi receptate în mod autentic, rezultă că ele aparțin doar existenței specific umane și fac parte din modul de manifestare autentică a destinului creator tragic. Datorită autonomiei operei de artă și raportului ei cu destinul creator tragic al omului, opera de artă – asupra căreia reflectăm în cadrul unui act de conștiință ce pornește de la intuițiile întemeiate pe o sensibilitate stilistică elastică – apare drept un moment privilegiat prin care omul poate sesiza structura sa ontologică și, implicit, faptul că are un destin creator tragic. Din moment ce religiile, care-și arogă întâietatea în relația cu misterul și reușita deplină în revelarea acestuia, se dovedesc, la rândul lor, creații stilistice, ele se înscriu în modurile de revelare relativă a misterului și sunt de asemenea moduri de manifestare a destinului creator tragic al omului. Am subliniat faptul că, prin propunerea conceptului de „câmp stilistic” în relație cu analizele referitoare la nașterea teoriilor științifice, Blaga dă pentru întâia oară o formă unitară relației dintre mister și condiționarea prin factori stilistici, adică intuiției originare, legitimând în acest fel identitatea dintre procesul de cunoaștere a misterului și procesul de creație stilistică. Propunerea conceptului de „câmp stilistic” are drept efect încadrarea cunoașterii luciferice în actele ce au loc în câmp stilistic. Deci atât actele de cunoaștere, cât și cele de creație culturală se înscriu în modurile de manifestare autentică a destinului creator tragic al omului. Conchidem că, întrucât prin conversiunea transcendentă a valorilor se asigură randamentul maxim al destinului creator al omului, iar prin câmpul stilistic se desăvârșește integrarea unitară a cunoașterii și creației, destinul creator tragic este integrat, alături de mister și de factorii stilistici, în structura ontologiei umane. Întrucât prin orice creație stilistică omul se integrează în destinul său creator tragic, iar între domeniile culturii din care creațiile stilistice fac parte nu se poate stabili vreo diferență valorică în ceea ce privește rezultatul revelării misterelor, urmează că este exclusă orice impunere sau prohibire a vreunui domeniu, din rațiuni ce aparțin altuia. Am dedus că destinul creator tragic al omului este un fundament al practicii și al eticii creației, pentru că este un temei suficient

pentru a proclama egala îndreptățire a diferitelor moduri de revelare în câmp stilistic, moduri ce constituie manifestarea în spațiu și timp a culturii.

În **al optulea capitol**, *Destin și cosmologie*, am dovedit faptul că destinul creator tragic al omului devine centru focal al considerațiilor cu privire la structurile transcendente, aspectele antropologice și prezența omului în istorie. Am arătat că omul integrat în destinul său creator tragic se dezvăluie *i.)* ca nivelul maximei complexități pe care a atins-o integrarea diferențialelor divine, singurele elemente pe care Marele Anonim le-a generat din sine; *ii.)* ca ființă singulară în ordinea creației; *iii.)* ca modul autentic de a trăi în istorie. Odată cu încheierea analizei ultimei *Trilogii*, printr-o privire retrospectivă asupra conceptului de destin creator tragic, am arătat că el ia naștere odată cu apariția omului ca ființă revelatoare de mister în ordinea câmpului stilistic, acesta constituind ordinea spațio-relațională prin care se generează destinul, și se manifestă în timp ca fenomen istoric, adică fenomen de creație marcată stilistic. În subcapitolul destinat *Ființei istorice* am ilustrat modul de utilizare a metodei filosofice și am argumentat destinul creator tragic atât prin metoda analitic-constructivă, cât și prin cea propusă de Bergson în eseuul său *Intuiția filosofică*. În cadrul analizei am explicat rațiunile pentru care Blaga se distanțează de anumite concepții filosofice, la fel cum în alte capitole am arătat rațiunile pentru care Blaga metamorfozează anumite idei din istoria gândirii filosofice.

În **capitolul al nouălea**, *În jurul destinului creator tragic*, am avut în vedere două dintre elemente ce aparțin problematicii ideii de destin creator tragic, și anume: *i.)* modul în care se individualizează destinul creator tragic în contextul filosofic european și *ii.)* consecințele etice ale destinului creator tragic.

Consider că prin analizele realizate în această lucrare am dovedit relevanța ideii de destin creator tragic pentru sistemul filosofico-metafizic al lui Lucian Blaga, prin demonstrarea caracterului de concept transversal și a faptul că, alături de conceptele de mister și factori stilistici abisali, acesta ne ajută să gândim și să explicăm ontologia ființei umane. Implicațiile derivate din concluziile referitoare la ideea de destin creator tragic dovedesc caracterul deschis al sistemului filosofico-metafizic al lui Lucian Blaga și posibilitatea de a construi o etică a creației pornind de la ontologia ființei umane, dar și un set de idei prin care ne putem orienta practica receptării creațiilor celorlalți și comportamentul într-un spațiu multicultural, multireligios și al teho-științei globale.

Tabelul ce urmează are rol sinoptic și înregistrează semnificațiile noi ce apar de-a lungul *Trilogiilor* cu referire la cele trei concepte transversale ale operei filosofico-metafizice a lui Lucian Blaga.

Locul în operă	Conturarea profilului elementelor intuiției originare și a destinului creator tragic	
În Trilogia cunoașterii	Intuiția originară	Misterul Misterul este obiect al cunoașterii, obiectul dat în simțuri devine semn al misterului obiect, deci cunoașterea constă în crearea unor construcții teoretice ce revelează misterul; prin urmare, cunoașterea este creație, iar creația este revelare a misterului. Misterele latente sunt obiecte ale cunoașterii luciferice. Misterele deschise, despicate în fanic și criptic, sunt obiecte ale cunoașterii luciferice. Orizontul originar al cunoașterii este misterul, numai în el obiectul cunoașterii ne poate apărea ca mister. Condiționarea internă Ideea de mister este condiția de posibilitate a cunoașterii luciferice. Ideea cu funcție teorică, în opoziție cu materialul fanic, mediază revelarea misterului. Ideea teorică de maximă funcție teoretică este idee cu funcție imperativă și dă profilul unui eon. În cazul eonului dogmatic este vorba de ideea și metoda dogmaticului. Omul este condiționat în cunoașterea conștientă prin cvasi-cunoaștere – cunoaștere pozitivă, inadecvată și nelimitată – cunoaștere negativ – negativă, adecvată și nelimitată –, iar în ceea ce privește instinctul, el are, precum restul ființelor animate, o cunoaștere pozitivă adecvată și limitată.
	Destinul	Omul cunoaște doar prin cele două moduri de cunoaștere: cel paradisiac și cel luciferic. Ambele moduri de cunoaștere fac parte din cenzura transcendentă. Cunoașterea paradisiacă, cvasi-cunoaștere, ce are drept mecanism cognitiv procesul de constantizare a percepției, prin care iau naștere conceptele, reduce cantitativ misterele prin concepte. Cunoașterea luciferică, cunoaștere negativ, care utilizează ca mecanism cognitiv ideea de mister, idee negativ, produce o variație calitativă a misterelor, prin plus-cunoaștere – atenuând misterul și reducându-l la un alt mister latent; prin zero-cunoaștere – permanentizând misterul prin recunoașterea lui ca atare; prin minus-cunoaștere – potențând misterul prin formule dogmatice, antinomii transfigurate. Nici una din aceste forme de cunoaștere nu revelează complet misterul, decât în forme relative, participând la principiul conservării misterelor. Deci procesul de cunoaștere al omului este un proces infinit, relativ și prezervator de mister. Omul are, în perspectiva cunoașterii, un destin creator tragic, pentru că orice act de cunoaștere ia naștere sub condiționările transcendente și respectă apologia misterelor; și omul este angajat total în această ordine. Privitor la cunoaștere, omul are un destinul creator tragic ce este rezultatul unei ordini originare, care îi permite să reveleze misterul doar în condițiile cenzurii transcendente.

În Trilogia culturii	Intuiția originară	Misterul Misterul se extinde la maxim și devine orizont originar al existenței umane. Metafora revelatorie este mijlocul prin care omul deschide mistere. Creațiile culturale sunt modalitățile de revelare a misterului în ordinea stilului. În momentul în care omul sesizează existența misterului ca orizont originar are loc ultimul salt ontologic ce face trecerea de la omul ce trăiește în orizontul imediat și pentru conservare la omul ce trăiește întru mister și pentru revelare. Condiționarea internă Factorii stilistici abisali sunt funcții categoriale, sunt autonomi și complementari, alcătuind împreună o matrice stilistică, temeiul oricărui stil. Factorii stilistici aparțin inconștientului spiritului uman și nu intră sub controlul actelor conștiente. Factorii stilistici se imprimă creațiilor artistice, trecând din inconștient în conștiință printr-un proces de personanță. Factorii stilistici abisali sunt structuri originare, sesizabile doar indirect prin creațiile culturale ale omului. Cosmoidul este cvasi-lumea pe care o poartă cu sine fiecare creație culturală ce ia naștere sub înrăurirea factorilor stilistici abisali, organizați într-o matrice stilistică. Factorii stilistici abisali sunt impuls de revelare și frână transcendentă în același timp, pentru că în orice matrice stilistică funcția categorială poate primi doar un singur conținut, și nu conform unei intenții conștiente.
	Destinul	Destinul creator tragic se explică prin faptul că omul există în orizontul misterului, dând curs dorinței de revelare a acestuia, iar revelarea misterului se realizează prin intermediul unui stil, pentru că omul este condiționat inconștient de un set de factori stilistici abisali. Altfel spus, putem sesiza destinul creator tragic al omului pentru că orice revelare este o creație stilistică și orice creație stilistică este revelare. Dar orice revelare este relativă pentru că orice creație stilistică este relativă. Deci nici un mister nu poate fi revelat complet, dar întrucât omul se naște ca ființă revelatoare de mistere, el nu-și poate întrerupe acest destin creator, dar nici nu poate revela complet vreun mister. Prin cunoașterea luciferică le variază calitativ, prin creația de metafore revelatorii le indică doar. Omul este angajat într-un nesfârșit destin creator tragic cu temei în ordinea ontologică. Cultura, în desfășurarea ei, este devenirea în timp a destinului creator tragic al omului, ca manifestare adecvată a matricelor stilistice sau ca impasuri ale destinului creator.
În Trilogia valorilor	Intuiția originară	Mister Misterul își păstrează forma maximă de extindere ca orizont originar al existenței întru mister și pentru revelare. Intră în compoziția câmpului stilistic ca polaritate, spre el îndreptându-se orice intenție de revelare în câmp stilistic. Orizontul misterului este corelativul oricărei creații culturale de ordin artistic, religios sau științific. Condiționarea internă Câmpul stilistic este un concept ce leagă orizontul inconștient al omului în care sunt cuprinși factorii stilistici ca funcții conceptuale și orizontul misterului. Câmpul stilistic este conceptul ce transcrie cel mai bine forma intuiției originare. Conversiunea transcendentă asigură transformarea categoriilor stilistice în valori vicariante.
	Destinul	Oricare dintre modurile de manifestare ale culturii, religia, arta, știința este modalitate de manifestare a destinului creator tragic al omului. Conversiunea transcendentă asigură randamentul maxim al integrării omului în destinul creator tragic. Destinul creator tragic face parte din structura ontologică a ființei umane.

În Trilogia cosmologică	Intuiția originară	Mister Prin conceptele Marele Anonim și diferențiale divine se pot explica, pe temei metafizic, structura și principiul de conservare ale misterelor. Omul ia naștere numai datorită unui salt ontologic ce are loc prin trezirea sa în orizontul misterului. Existența întru mister și pentru revelație este specifică doar omului și ea este semul trecerii de la omul paradisiac la omul luciferic. Condiționarea internă Trezirea în orizontul misterului și declanșarea factorilor stilistici abisali se produc concomitent. Omul este câmp stilistic.
	Destinul	Destinul creator tragic al omului este rezultatul unei ordini cosmologice inițiale, Marele Anonim, ce nu poate fi dezvăluită în forma sa originară, dar care a condiționat prin prezența ei, în forma diferențialelor divine, aparițiile ulterioare. Istoria este desfășurarea în timp a destinului creator tragic al omului.